

Új vidékpolitika indítása

Előszó

Miért szükséges, hogy az állam az ezredforduló Európájában aktív vidékpolitikába kezdjen?

Hogyan hatnak ki az új világtényezők az európai kontinens társadalmára? Közöttük az új ipari-technikai-informatikai forradalom, amely a termelés-szervezést, a közigazgatást, a személyes érintkezést új eszközrendszerrel látja el? Azután az ember és természet viszonyában beállott új viszony, amikor a nem emberi természettel való okos gazdálkodás korparancsá válik? No és hogyan hat ki Európa és Magyarország társadalmára az új európai integráció? Mindehhez Magyarországon, illetve a kelet-közép-európai régióban egy politikai-gazdasági rendszerváltás.

Új értékrendek törnek ránk. Megváltoznak az érvényesülés, a megélhetés feltételei. Szociális emelkedések, süllyedések jönnek létre, amelyek társadalmi-kulturális konfliktusokat hoznak magukkal. Mindez mennyire hat ki a településszerkezetre? Amely végző soron nemcsak igazgatási keret, hanem az emberek mindennapi életének szociális-kulturális – mondhatnánk antropológiai – életkerete.

Milyen szerepben lépjen fel az állam mindezen változásokban? Mit bízhat a gazdálkodási-termelési átrendeződés spontán erőire? Mondván: a befektetések meghatározzák a munkaalkalmat, a munkaalkalom meghatározza a gazdagodást-szegényedést, a munkahely meghatározza a településszerkezetet. Vagy lépjen fel az állam a „nagy szabályozó” szerepében? Folytasson-e vállalkozásösztönző, településszerkezetet szabályozó aktivitást? Azon túl, hogy a 20. század második felének európai-amerikai szociális állammodelljét követve, adjon munkanélküli-segélyt, bizonyos egészségügyi és oktatási-kulturális minimumot, szociális támogatásokat a leszakadóknak? Hiszen a tőke soha nem fog környezetet védeni, tájgazdálkodást folytatni, nem fog iskolát, egészségügyi és útrendszert működtetni. Azért fizeti az adót az államnak, mert ezt készen kapja. És oda fog telepedni – elsősorban nagyvárosokba –, ahol mindezt készen találja. És készen mindehhez még a jó adminisztratív munkaerőt... De mi lesz akkor a városokon kívüli térségekkel, ahol részben a természeti környezet „tartalékai”, természeti erőforrásaink helyezkednek el: a vízkészlet, talaj, erdő és a „légtömeg”? És ahol az egészségünket alapjában meghatározó élelemtermelés folyik. Lakatlan, leromlott kistelepülések, technikailag előrefutó városok – ez legyen a 21. század Európájának településképe?

Figyelünk-e arra, mit kínál éppen az új ipari-technikai forradalom? A csodálatos tömegkommunikációs forradalom, az elektromos érintkezési kultúra elterjedése a városon kívüli térségekben új lehetőségeket teremt az életminőség emelésére? Az internet már – szélessávú formájában is – ugyanolyan „közszolgáltatássá” válik holnapra, mint az utak, a vízvezeték, csatornázás. De kihasználjuk-e ezt a lehetőséget az esélyegyenlőségre, amikor településeinket tervezzük? Nem kellene az államnak a határozott településfejlesztésen belül határozott vidékpolitikát folytatni? Biztosítani a természetvéde-

lem-tárgyazdálkodás érdekében a lehetőleg teljes belakottságot az állam területén? És megtervezni az állam által épített technikai-kulturális infrastruktúrát a vidéki térségekben? Ahol a tőke soha nem fog aktivitást kifejteni?

*

Az Európai Unió 1999 óta *aktív vidékpolitikára* ösztönzi – 2009-től kötelezi – a tagállamokat. Sőt meghatározza, hogy az államok adminisztrációi a civil társadalom bevonásával alakítsanak ki új vidékpolitikát. Mindenekelőtt a helyi lakosság, a vállalkozói és a szakértelmiség bevonásával. De hogyan épüljön fel szervezetenként ez a „vidékpolitika”? Hogyan fog a miniszteriális adminisztrátor, a nemzetközi hírvű professzor, a falusi kistermelővel, polgármesterrel egy testületben „dolgozni”? Képes-e feladni az európai kormányzati szakadminisztráció az évszázad alatt kialakult arroganciáját, irodaszemléletét? És képes-e a falusi kisvállalkozó a település határaihoz szokott viselkedéskultúráját feladni és látókörét kibővíteni? Egy testületben, egymás mellett ülve. Nagy kérdés. Mondjuk is: könnyű volt kimondani a szubszidiaritás elvét az EU megálmódóinak 16 évvel ezelőtt. Hogy ugyanis minden közösség és szervezet alulról épüljön fel és minden ügy lehetőleg azon a szinten dőljön el, ahol az érintettek élnek. Minden konfliktus ott oldódjék fel, ahol keletkezett. Új politikai doktrína! *Új szereplőkkel, új fórumokkal* és kialakítandó *új módszerekkel*-technikákkal. *Új magatartásformák* megtanulása...

Hol találja meg helyét az *új vidékpolitika a kormányzati-törvényhozói adminisztrációban*? Száz éve rögzültek a szakadminisztráció-szakigazgatás intézményei: minisztériumok, parlamenti bizottságok. A felsőfokú adminisztrátor-képzés is ezeket veszi célba: egészségügy, iskolaügy, szociális ügy, igazgatás, jogszolgáltatás stb. A vidékpolitika viszont valami új: egyben agrárpolitika, egészség- és iskolapolitika, egyben infrastruktúra- és igazgatáspolitikai. Hasonlóan a környezetvédelemhez. Ami – a vidékpolitikához hasonlóan – szintén új állami szerepvállalás.

*

2005-ben „*új vidékpolitika*” *indítását javasoltuk*. A fentebbi szellemben. Akkor születtek e könyv fejezetei.

Először 2005 márciusában. Ezt tartalmazza a magyar és európai vidék esélyeit firtató *első, programadó fejezet*.

Majd 2005 májusában a programot a vidéki lakossági fórumokon bemutató *második fejezet*. (Ez személyes hangú napló, amelyet a találkozókra készülve és a találkozók szerzett benyomásaim alapján írtam. De hát az új európai politizálásnak épp az lehetne lényege: „emberekért az emberekkel”. Mielőtt bármilyen javaslatot országos fórumon előterjesztünk, szembesítsük azt azokkal, akiket a javaslat érint. Az emberekkel!)

2005 júniusában született a *harmadik fejezet*. Ez a lakossági fórumokon, szakmai vitákon szerzett tapasztalatok alapján „cselekvési programot” javasol a magyarországi vidékpolitikának.

Tehát a szövegek 2005-ben keletkeztek. Egyik-másik fejezet megjelent folyóiratban, másik – a Napló, a második fejezet – maradt az íróasztalfiókban, illetve a számítógép

winchesterében. Most elővesszük. Kiadjuk. Kérdem barátaimtól, van-e értelme? A válasz: szinte alig változott valami. Köszönöm: ez azt mutatja, hogy 2005-ben hiába írtunk, jártuk az országot, készítettünk elő törvényjavaslatot. A válasz, önmagamtól: van a folyamatoknak saját üteme. Amelyet a politika hol segíthet, hol hátráltathat. 2005-ben először a magyar politika felkarolta a vidékpolitikát, elfogadva, hogy a vidék kiemelt kezelést kíván. S hogy a politikában követni érdemes az elvet: „emberekkel az emberekért”. Majd 2006-ban hirtelen változás következett be. (Ugyanazon pártkoalícióon belül.) *A szakpolitikai nagy tervek („reformok”) közé nem fért be a regionális gondolkodás. Gyorsnak tervezett reformokat hirdettek, amelyek nem túrték a civil fórumok lassan hömpölygő vitaütemét. A türelmet egymást iránt. A reformokat felülről bevezetendő intézkedéseknek képzelték el. A törvény-előkészítésen átjutott „vidéktörvény” lekerült a napirendről.*

*

Most, 2008-ban mégis érdemesnek látszik kiadni kezünkől a könyv szövegét. Az Európai Unió ösztönzésére 2009-től új vidékpolitikát kell szervezniük a tagállamoknak. Mégpedig „alulról” szervezett formában. A vidéken aktív szakigazgatási-civil tényezőket hálózatba kell szervezni és velük együtt kell a vidéki térségeket érintő politikai aktivitásokat tervezni és mérlegelni. Az egyetemi képzésben kifejlődik a vidékfejlesztési szak, amelyre immáron Európa-szerte tízezreket iskoláznak be. A kormányzatban a vidékpolitika kiemelt helyet kell, hogy kapjon.

A magyar kormány is váltott politikai stratégiáján: a felülről indítani kezdett reformok részben megtorpantak. (Előkészítetlenség vagy társadalmi elfogadás hiányában? Netán koalíciós válság miatt? Majd a történészek megválaszolják a kérdést.) Másrészt: „az emberekért az emberekkel” – régiesnek tűnő programja – újra elfogadhatónak látszik. Ennek is tudható be, hogy a magyar kormány a tagállamok között a leghatározottabban *emeli ki a vidékpolitikát*. Vagyis a vidéki térségekben folyó politikai aktivitások összességét. A létrehozandó Nemzeti Vidéki Hálózat elnökét és az Elnökséget olyan jogosítványokkal ruházza fel, amelyekkel jelenlegi ismereteink szerint egyetlen tagállam szervezete nem rendelkezik. Az érintett tárcák – a földművelésügyi, az igazgatási, környezetvédelmi, gazdasági-fejlesztési, oktatási-kulturális – keressék meg a hálózat elnökét és kérjék ki véleményét minden vidéket érintő akciójukról. Az elnök, illetve az elnökség javaslatot tehet a kormánynak az – bármelyik tárca keretében – indítandó akciókra.

Formailag tehát előkészítettett a civil-politikusi együttműködés. A mi szemünkben kétségtelen érdem. Érdemes tehát számot vetni, érdemes az alapelvekről újra kezdeni a vitákat. Amely vitakérdések 2005 óta nem változtak.

2008. november

Glatz Ferenc